

Carel Peeters. *Conflictstof. Polemieken en kritieken. De Harmonie*

In de kritische praktijk van Carel Peeters moet het onstuimig toegaan. Stof wolkt op in de literaire arena, bloed druppelt in het zand, terwijl schrijver en criticus zich met elkaar meten. Maar na afloop is er niet steeds een winnaar. Alleen als het goed gaat is dat wel het geval en de winnaar is dan altijd de schrijver. 'De schrijver moet de criticus klein zien te krijgen, het liefst op zijn knieën', schrijft Peeters, niet zonder masochisme, want echt genieten is blijkbaar pas mogelijk nadat de criticus het onderspit heeft gedolven.

Deze conclusie staat in vreemd contrast met de strijdbare metaforen, die Peeters (in zijn nieuwe essaybundel *Conflictstof*) gebruikt ter verduidelijking van zijn kritische omgang met literatuur en filosofie. 'Alles van waarde ontstaat uit het overwinnen van weerstand', schrijft hij en hoe groter de weerstand, des te groter de waarde, zouden we kunnen aanvullen. Maar dat lijkt toch niet de bedoeling te zijn, want soms is de weerstand eenvoudig te groot om de verlangde waarde te doen ontstaan. In dat geval blijft het bij een gevecht, dat hoogstens kan worden afgesloten met een wapenstilstand.

Ik weet waar ik het over heb, aangezien ik zelf een van degenen ben die er niet in zijn geslaagd Carel Peeters 'op zijn knieën' te dwingen. Hetzelfde geldt voor de overige schrijvers, critici en filosofen die in *Conflictstof* aan bod komen. Peeters heeft een aantal van zijn polemische recensies en essays gebundeld. En dat verklaart de kruitdamp, die aan het eind van de 155 bladzijden nog altijd niet is opgetrokken.

Waarom hij zich zo geharnast opstelt, is dan volkomen duidelijk geworden. In *Conflictstof* blijkt het merendeel van de tegenstanders die hem niet wisten te overwinnen namelijk min of meer uit dezelfde hoek te komen: die van het postmodernisme. Op drie uitzonderingen na, te weten Gerrit Krol, over wie Peeters in een voorbeeldig stuk zijn ambivalente gevoelens tentoonspreidt; Leon de Winter, die er van langs krijgt vanwege de 'gelikte' stijl van diens laatste vier romans; en Maarten 't Hart, met wie Peeters in voor zijn doen ongewoon scherpe bewoordingen ('t Hart wordt als 'een kleinburgerlijk lulletje' te kijk gezet) een meer particuliere rekening lijkt te vereffenen.

Veel van Peeters' kritiek op het postmodernisme is bekend van zijn vorige publicaties. In de nieuwe bundel ligt de nadruk vooral op de neiging ieder conflict uit de weg te gaan, die Peeters zijn postmoderne tegenvoeters verwijt. Zij miskennen volgens hem de strijd die altijd tussen criticus en schrijver moet worden uitgevochten. 'Postmodernisten willen licht zijn, alles wat zwaar is negeren ze', noteert hij naar aanleiding van Anthony Mertens en Yves van Kempen, die in hun bijdrage aan *Het literair klimaat 1986-1992* het beloofde 'panorama' van het Nederlandse proza in de betreffende periode niet blijken te leveren.

In dit geval kost het mij geen moeite Peeters gelijk te geven: Mertens en Van Kempen hebben zich inderdaad niet aan de opdracht gehouden, wat voor andere kwaliteiten hun stuk ook mag bevatten. Maar meestal slaag ik er niet in mij (om in Peeters' idioom te blijven) zo vlot gewonnen te geven - ook wanneer ik zelf niet zijn doelwit ben. Daarvoor maakt Peeters het zich te gemakkelijk in zijn bestrijding van

het postmoderne gedachtegoed. Als we hem mogen geloven bestaat dat voornamelijk uit laffe ironie en ontwijkende ruimhartigheid, hetgeen de criticus een gerieflijke vrijheid verschaft maar de tekst, gereduceerd tot alibi voor alle mogelijke interpretaties, geen enkel recht doet.

Dat kan soms het geval zijn, en Peeters verdient krediet als hij óók aandacht vraagt voor de intentie van de auteur. Dat krediet verspeelt hij echter prompt, door nooit een meer dan volstrekt oppervlakkige belangstelling aan de dag te leggen voor de filosofische complicaties van het postmodernisme. Veel te snel staat hij klaar met een - in wezen morele - verkettering. Of hij glijdt uit over even parmantige als potsierlijke opinies inzake Kant (wiens kennistheorie volgens Peeters gerust 'overboord' kan worden gezet) of de tegenstelling tussen 'realisme' en 'idealisme' - termen die hij in een kritiek op Connie Palmen van een eigen definitie voorziet zonder enig benul te tonen omtrent hun wijsgerige herkomst, blind vertrouwend op de naïviteit van zijn 'gezonde verstand'.

In het verleden heeft Peeters wel eens de lof gezongen van de 'Hogere Bekrompenheid'. Zodra hij ergens ook maar een spoor van postmoderne gevoeligheid bespeurt, wordt eenzelfde al dan niet 'hogere' bekrompenheid in stelling gebracht en begint een conflict waarvan de uitkomst bij voorbaat vaststaat. Peeters wil nu eenmaal koste wat kost een 'vent' zijn, iemand met klare opvattingen, neergelegd in zijn kennelijk onwrikbare 'ideografie' - het individuele patroon van ideeën en overtuigingen waarmee hij in het slotessay alle critici bedeeft die naar zijn smaak recht van spreken hebben.

Dat het desondanks niet altijd meevalt aan de eigen 'ideografie' te beantwoorden, bewijzen zijn twee recensies van *Mystiek lichaam*. Pas nadat door anderen een 'affaire' was ontketend, kreeg Peeters oog voor de 'conservatieve' strekking van Kellendonks roman. Met als gevolg dat de tweede recensie aanzienlijk negatiever uitpakte dan de eerste, want waardering voor conservatisme valt buiten zijn 'bekrompen' blikveld. Of er werkelijk van conservatisme sprake is in *Mystiek lichaam* lijkt me overigens zeer de vraag. De roman getuigt naar mijn idee van te veel ernstige ironie om zo'n eenduidig stempel te verdienen. Maar om dat in te zien is een ontvankelijkheid vereist voor wat niet in het eigen straatje past, die Peeters helaas te zelden weet op te brengen.

Daar staat tegenover dat hij in deze bundel beide recensies heeft herdrukt, wat aangeeft dat hij er niet op uit is zijn zwakke momenten te verdoezelen. Het verlangen naar kritisch karakter verleidt hem weliswaar tot onbesuisde en bekrompen zetten, maar hij strijdt met open vizier. Dat compenseert zijn filosofische tekortkomingen niet, wèl is het voldoende om hem als literair criticus te respecteren.

Veel meer lijkt hij van het conflict dat geen winnaar oplevert ook niet te verwachten, want zoals hij zelf terecht opmerkt: 'De spanning tussen schrijver en criticus betekent dat ze elkaar in ieder geval serieus nemen'.

(*de Volkskrant*, 13-1-1995)